

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ

**Робоча програма
для студентів спеціальності
072 "Фінанси, банківська справа та страхування"
другого (магістерського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2017**

УДК 336.71:330.131.7(07)

ББК 65.262.2р

У 67

Затверджено на засіданні кафедри банківської справи.
Протокол № 1 від 25.08.2016 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач В. О. Дзеніс

Управління банківськими ризиками : робоча програма
У 67 для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа
та страхування" другого (магістерського) рівня : [Електронне
видання] / уклад. В. О. Дзеніс. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця,
2017. – 54 с.

Подано тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за моду-
лями й темами, вміщено плани лекцій і семінарських (практичних) занять,
матеріал щодо закріплення знань (завдання для самостійної роботи, кон-
трольні запитання), критерії оцінювання знань студентів.

Рекомендовано для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська
справа та страхування" другого (магістерського) рівня.

УДК 336.71:330.131.7(07)

ББК 65.262.2р

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2017

Вступ

Управління банківськими ризиками – це перш за все вміння керувати ризиком з метою його мінімізації, тому що в економічному середовищі не можливо повністю відмовитися від ризику. Управління ризиками – це процес застосування різних методів управління під час роботи вже з прийнятими ризиками, або розгляд можливого виникнення некерованих в конкретному часі ризиків у майбутньому. Застосування такої системи управління ризиками дозволяє банкам підтримувати певний рівень дохідності активних операцій, що здійснює банківська установа, за прийняттого рівня ризику.

Процес управління банківськими ризиками становить науково-методичний комплекс заходів з керування кредитно-банківськими організаціями та установами, який спрямовано на виявлення, уникнення, подолання, аналіз та оцінювання ризиків. Такий комплекс повинен базуватися на специфічних прийомах й методах та мати за мету створення умов для стійкого функціонування банку, максимізацію власного капіталу, виконання вимог клієнтів і партнерів банку та забезпечення прибутковості його діяльності. Існуюча наявність факторів ризику призводить до появи ризиків, що пов'язані практично з усіма сферами банківської політики. Значний ступінь їхнього впливу ставить банки перед необхідністю пошуку ефективної методології, методики та інструментарію щодо раціональної стратегії управління ризиками та її регулювання. Тому навчальна дисципліна "Управління банківськими ризиками" є важливою для підготовки студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" другого (магістерського) рівня. Навчальну дисципліну зараховано до групи вибірових дисциплін циклу професійної підготовки магістрів зі спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" другого (магістерського) рівня. Вона є невід'ємною частиною циклу економічних дисциплін, необхідних працівникам банківських установ та фінансових небанківських інститутів. Програму навчальної дисципліни розроблено відповідно до вимог галузевого стандарту вищої освіти на основі освітньо-професійної програми підготовки магістрів.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів відповідних ECTS – 4	Шифр та назва галузі знань: 07 "Управління та адміністрування"	Вибіркова
Змістових модулів – 2	Шифр та назва спеціальності: 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" другого (магістерського) рівня	Рік підготовки: 1М
Загальна кількість годин – 120		Семестр: 2
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2; самостійної роботи студента – 4	Освітній ступінь: другий (магістерський) рівень	Лекції – 16 год
		Практичні, семінарські: 24 год
		Самостійна робота: 80 год
		Вид контролю: залік

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної й індивідуальної роботи становить:
для денної форми навчання – 50 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни "Управління банківськими ризиками" – надання студентам необхідних теоретичних основ, методичних рекомендацій і практичних навичок щодо теорії та практики системи управління банківськими ризиками та механізму її регулювання в Україні.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання**:

вивчення основ теорії на рівні знань, необхідних для засвоєння системи взаємозалежних профільюючих дисциплін;

ознайомлення з основами теорії управління ризиками на рівні представлень, що розширюють професійний кругозір фахівця;

осмислення сучасних проблем організації системи управління банківськими ризиками;

вивчення сутності різних форм та методів управління банківськими ризиками;

вивчення взаємозв'язку ризиків із фінансовими результатами діяльності банку;

опрацювання та аналіз доцільності використання нормативів Національного банку України для оцінювання ризиків банківської діяльності.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення теоретичних основ та методології, концепцій, підходів і критеріїв обґрунтування системи управління банківськими ризиками.

Вивчення навчальної дисципліни дозволить фахівцю комплексно уявляти діяльність учасників процесу управління банківськими ризиками в ході роботи в установах банків і фінансових організаціях, визначати та ідентифікувати банківські ризики, а також припускає одержання фундаментальних знань та практичних навичок з оцінювання та аналізу складових факторів ризику в процесі управління ними.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час проведення аудиторних занять: лекційних, семінарських і практичних. Також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів.

У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага приділяється оволодінню студентами професійними **компетентностями**, що наведені в табл. 2.1.

**Професійні компетентності, які отримують студенти після вивчення
навчальної дисципліни**

Код компетентності	Назва компетентності	Складові компетентності
УБР* 1	Приймати оптимальні управлінські рішення в умовах визначеності, невизначеності, ризику та конфлікту	Обґрунтовувати організацію та функціонування системи оптимізації ризиків банківської діяльності
		Визначати оптимальні управлінські рішення в умовах невизначеності
		Визначати оптимальні управлінські рішення в умовах ризику
		Визначати оптимальні управлінські рішення в умовах конфлікту
		Проводити аналіз впливу невизначеності на якість прийняття управлінських рішень
УБР 2	Розробляти ефективні управлінські рішення з використанням економіко-математичних методів та моделей	Визначати способи формалізації та реалізації управлінських рішень
		Здійснювати обґрунтований вибір економіко-математичних методів та моделей для формування ефективних управлінських рішень
		Застосовувати методи експертних оцінок для визначення ступеня ризику під час проведення банківських операцій
		Здійснювати оцінювання абсолютного рівня ризику
		Прогнозувати управлінські рішення з урахуванням впливу факторів зовнішнього середовища
		Формувати механізм управління ризиками банківської діяльності
УБР 3	Здійснювати обґрунтування прийняття управлінських рішень та їх реалізацію під час проведення банківських операцій	Ідентифікувати інвестиційні ризики
		Визначати технологію розроблення та реалізації управлінських рішень
		Визначати інтегральні показники оцінювання ризику щодо банківської діяльності
		Формувати напрями зниження ступеня кредитного ризику
		Формувати напрями підвищення ефективності управлінських рішень у разі здійснення банківських операцій

*Примітка.** – управління банківськими ризиками (УБР).

Структуру складових професійних компетентностей та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України наведено в табл. А.1 додатка А.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Організація та функціонування системи управління банківськими ризиками

Тема 1. Теоретичні засади економічних ризиків

Сутність та фактори виникнення економічних ризиків. Класифікація банківських ризиків. Стратегії управління банківськими ризиками. Взаємозв'язок ризиків із фінансовими результатами діяльності банку.

Тема 2. Процес управління банківськими ризиками

Зміст, завдання та принципи управління банківськими ризиками. Етапи процесу управління ризиками. Сутність економічного капіталу. Методи визначення економічного капіталу. Розрахунок економічного капіталу за окремими видами ризиків.

Тема 3. Організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку

Організаційні засади побудови системи ризик-менеджменту в банку. Функції та завдання спостережної ради банку в системі ризик-менеджменту. Функції та завдання правління банку щодо управління ризиками.

Тема 4. Виявлення та ідентифікація банківських ризиків

Кількісні показники оцінювання банківських ризиків. Математичні методи оцінювання ризиків. Оцінювання складових факторів ризику валютного портфеля банку.

Тема 5. Методи управління банківськими ризиками

Методи уникнення банківських ризиків. Методи зниження банківських ризиків. Методи самостійного протистояння банківським ризикам. Методи передавання банківських ризиків.

Змістовий модуль 2

Зміст і характеристика механізму управління банківськими ризиками

Тема 6. Управління інвестиційними ризиками в банку

Традиційна портфельна теорія. Нетрадиційна (сучасна) портфельна теорія. Ризики інвестиційного портфеля і диверсифікація.

Аналіз ефективності управління інвестиційним портфелем банку.

Тема 7. Хеджування ризиків у банку

Економічна сутність хеджування. Хеджування, спекуляція та страхування. Похідні фінансові інструменти. Портфельний підхід до хеджування. Хеджування відсоткового ризику у банку. Хеджування валютного ризику банку. Методи визначення коефіцієнта хеджування. Ефективність управління "хеджевим" портфелем банку.

Тема 8. Управління фінансовими неціновими ризиками банку

Сутність та джерела виникнення кредитних ризиків у діяльності банку. Оцінювання кредитного ризику банку. Методи управління кредитним ризиком. Управління ризиком окремого кредиту. Формування резерву на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банку. Ефективність управління кредитним портфелем банку.

Сутність ризику ліквідності та системний підхід до його оцінювання.

Тема 9. Управління функціональними ризиками банку

Види функціональних ризиків банку. Управління операційно-технологічним ризиком банку. Управління ризиком репутації банку. Управління юридичним ризиком банку. Управління стратегічним ризиком банку. Управління інформаційними ризиками банку. Управління ризиком інформаційних технологій, ризиком упровадження нових продуктів та послуг, маркетинговим ризиком.

Тема 10. Контроль за банківськими ризиками

Завдання та функції системи внутрішнього контролю в банку. Організаційна побудова служби внутрішнього контролю в банку. Моніторинг банківських ризиків. Інформаційні звіти в системі моніторингу.

4. Структура навчальної дисципліни

Із самого початку вивчення навчальної дисципліни кожен студент має бути ознайомлений як з робочою програмою навчальної дисципліни і формами організації навчання, так і зі структурою, змістом та обсягом кожного з її змістових модулів, а також з усіма видами контролю та методикою оцінювання сформованих професійних компетентностей.

Вивчення студентом навчальної дисципліни відбувається шляхом послідовного і ґрунтовного опрацювання змістових модулів.

Змістовий модуль – це окремий, відносно самостійний блок дисципліни, який логічно об'єднує кілька навчальних елементів дисципліни за змістом та взаємозв'язками.

Тематичний план дисципліни "Управління банківськими ризиками" складається з двох змістових модулів (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	у тому числі		
		лекційні	практичні	самостійна робота
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1				
Організація та функціонування системи управління банківськими ризиками				
<i>Тема 1. Теоретичні засади економічних ризиків</i>	8	2	2	4
<i>Тема 2. Процес управління банківськими ризиками</i>	6	1	1	4
<i>Тема 3. Організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку</i>	14	2	4	8
<i>Тема 4. Виявлення та ідентифікація банківських ризиків</i>	14	2	4	8
<i>Тема 5. Методи управління банківськими ризиками</i>	18	1	5	12
Разом за змістовим модулем 1	60	8	16	36

1	2	3	4	5
Змістовий модуль 2 Зміст і характеристика механізму управління банківськими ризиками				
<i>Тема 6. Управління інвестиційними ризиками в банку</i>	6	1	1	4
<i>Тема 7. Хеджування ризиків у банку</i>	6	1	1	4
<i>Тема 8. Управління фінансовими неціновими ризиками банку</i>	20	2	2	16
<i>Тема 9. Управління функціональними ризиками банку</i>	16	2	2	12
<i>Тема 10. Контроль за банківськими ризиками</i>	12	2	2	8
Разом за змістовим модулем 2	60	8	8	44
Усього годин	120	16	24	80

5. Теми та плани проведення семінарських і практичних занять

За кожною темою викладач проводить заняття, яке містить семінарську та практичну частини.

Семінарське заняття – це форма навчального заняття, за якої викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На семінарській частині заняття викладач організує обговорення зі студентами питань з тем, визначених робочою навчальною програмою. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами есе, їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо.

Практичне заняття – це форма навчального заняття, за якої викладач організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентами завдань. Заняття містить проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем

та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, тестовий контроль.

Підсумкові оцінки за кожне заняття вносяться у відповідний журнал. Оцінки, отримані студентом за семінарські та практичні заняття, враховуються під час виставлення поточної модульної оцінки. Перелік тем семінарських і практичних занять наведено в табл. 5.1.

Таблиця 5.1

Перелік тем семінарських і практичних занять

Назва теми	Перелік практичної роботи (опрацьованих питань)	Кількість годин	Література
Змістовий модуль 1			
Організація та функціонування системи управління банківськими ризиками			
1	2	3	4
<i>Тема 1.</i> Теоретичні засади економічних ризиків	1. Семінарське заняття "Сутність банківських ризиків та фактори, що зумовлюють їх виникнення" 2. Практичне заняття "Робота з поняттями "банківський ризик", "управління банківськими ризиками", "економічні ризики". 3. Семінарське заняття "Особливості стратегії управління банківськими ризиками". 4. Практичне заняття "Розгадування кросвордів "банківська термінологія"	2	Основна: [2; 3; 5] Додаткова: [15; 18; 19; 21]
<i>Тема 2.</i> Процес управління банківськими ризиками	1. Семінарське заняття "Прибутковість капіталу з урахуванням ризиків (метод RAROC)". 2. Практичне заняття: "Формування принципів управління банківськими ризиками". 3. Семінарське заняття "Метод доданої економічної вартості". 4. Практичне заняття: "Розрахунок прибутковості капіталу з урахуванням ризиків (метод RAROC)"	1	Основна: [1; 4; 7; 8]. Додаткова: [11; 13; 15; 20]
<i>Тема 3.</i> Організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку	1. Семінарське заняття "Організація роботи структурних підрозділів банку в процесі управління ризиками". 2. Практичне заняття: "Організація побудови системи ризик-менеджменту в банку". 3. Практичне заняття: "Визначення завдань спостережної ради банку в системі ризик-менеджменту"	4	Основна: [1; 3; 7; 8]. Додаткова: [11; 19]

1	2	3	4
	4. Практичне заняття "Організація роботи структурних підрозділів банку в процесі управління ризиками"		
Тема 4. Виявлення та ідентифікація банківських ризиків	1. Семінарське заняття "VaR-методологія кількісного оцінювання ризику". 2. Практичне заняття: "Завдання на повторення: використання математичних методів оцінювання ризиків". 3. Практичне заняття "Використання VaR-методології кількісного оцінювання ризику"	4	Основна: [3; 4; 7]. Додаткова: [13; 16]
Тема 5. Методи управління банківськими ризиками	1. Семінарське заняття "Класифікація методів управління банківськими ризиками". 2. Практичне заняття "Виявлення особливостей класифікації методів управління банківськими ризиками"	5	Основна: [2; 3 – 5; 7]. Додаткова: [16; 20]
Змістовий модуль 2			
Зміст і характеристика механізму управління банківськими ризиками			
Тема 6. Управління інвестиційними ризиками в банку	1. Семінарське заняття "Цінова модель ринку капіталу В. Шарпа". 2. Практичне заняття "Практичне застосування сучасної портфельної теорії"	1	Основна: [2; 5; 7]. Додаткова: [12; 23]
Тема 7. Хеджування ризиків у банку	1. Семінарське заняття "Похідні фінансові інструменти: 1.1. Форвардні контракти. 1.2. Ф'ючерсні контракти. 1.3. Опціони. 1.4. Свop-контракти". 2. Практичне заняття "Хеджування процентного ризику в банку: 2.1. Хеджування відсоткового ризику за допомогою форвардних контрактів. 2.2. Хеджування ф'ючерсами відсоткових ставок. 2.3. Опціони відсоткових ставок як інструменти хеджування ризику. 2.4. Хеджування відсоткового ризику банку на основі свop-контрактів. 3. Практичне заняття: "Хеджування валютного ризику банку: 3.1. Форвардні контракти як інструменти хеджування валютного ризику. 3.2. Хеджування валютними ф'ючерсами. 3.3. Хеджування валютними опціонами. 3.4. Хеджування валютного ризику за допомогою свop-контрактів"	1	Основна: [7; 8]. Додаткова: [16; 22]

1	2	3	4
Тема 8. Управління фінансовими неціновими ризиками банку	<p>1. Семінарське заняття "Класифікаційні моделі оцінювання кредитного ризику".</p> <p>2. Практичне заняття "Використання нормативів національного банку України для оцінювання ризику ліквідності".</p> <p>3. Семінарське заняття "Коефіцієнтний аналіз впливу значних концентрацій за активними і пасивними операціями на ліквідність банку"</p> <p>4. Практичне заняття "Аналіз розривів ліквідності".</p> <p>5. Практичне заняття "Визначення незнижуваного залишку мінливих пасивів та його достатності на покриття розривів між активами і пасивами за термінами"</p> <p>6. Практичне заняття "Оцінювання ризику ліквідності за допомогою моделі динамічного індикатора"</p>	2	Основна: [1; 4; 7; 9]. Додаткова: [14; 17]
Тема 9. Управління функціональними ризиками банку	<p>1. Семінарське заняття "Управління ризиком інформаційних технологій, ризиком упровадження нових продуктів та послуг, маркетинговим ризиком".</p> <p>2. Практичне заняття: "Практичні аспекти управління ризиками в банку"</p>	2	Основна: [1; 2; 5; 7; 8]. Додаткова: [13; 15]
Тема 10. Контроль за банківськими ризиками	<p>1. Семінарське заняття "Етапи кредитного моніторингу:</p> <p>1.1. Контроль за оформленням кредитної справи.</p> <p>1.2. Перевірка цільового використання.</p> <p>1.3. Перевірка кредиту та відсотків.</p> <p>1.4. Оцінка фінансового стану клієнта.</p> <p>1.5. Контроль за збереженням об'єкта застави.</p> <p>1.6. Робота з проблемною заборгованістю".</p> <p>2. Семінарське заняття: "Порядок здійснення кредитного моніторингу в банку".</p> <p>3. Практичне заняття: "Виявлення недоліків кредитного моніторингу банку".</p> <p>4. Практичне заняття: "Рекомендації щодо проведення кредитного моніторингу"</p>	2	Основна: [6; 8]. Додаткова: [10; 21]
Разом годин		24	

6. Самостійна робота студентів

Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни "Управління банківськими ризиками" є самостійна робота студентів з вітчизняною та закордонною спеціальною економічною літературою, нормативними актами з питань банківської діяльності.

Для цього рекомендується опрацювати нові законодавчі та нормативні акти, які публікуються в офіційних виданнях "Урядовий кур'єр", "Голос України", "Відомості Верховної Ради України", аналітичні коментарі та проблемні статті, що друкуються в журналах: "Банківський аудитор", "Банківська справа", "Банківські технології", "Бізнес", "Фінансові ризики" та деяких інших.

Самостійна робота є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам:

вивчення лекційного матеріалу;

робота з вивчення рекомендованої літератури;

вивчення основних термінів та понять за темами дисципліни.

Підготовка до семінарських і практичних занять, дискусій, роботи в малих групах, тестування;

контрольна перевірка кожним студентом особистих знань за запитаннями для самостійного поглибленого вивчення та самоконтролю.

Перелік питань для самостійного опрацювання подано в табл. 6.1.

Таблиця 6.1

Перелік питань для самостійного опрацювання

Назва теми	Питання для самостійного опрацювання (за модулями та темами)	Література
1	2	3
Змістовий модуль 1		
Організація та функціонування системи управління банківськими ризиками		
<i>Тема 1.</i> Теоретичні засади економічних ризиків	1. Фактори, створювані ризиками: принципи створення класифікації ризиків. 2. Система ризиків банківської діяльності	Основна: [2; 3; 5]. Додаткова: [15; 18; 20; 21]
<i>Тема 2.</i> Процес управління банківськими ризиками	1. Види потенційного банківського ризику. 2. Додаткові підходи до управління банківськими ризиками	Основна: [1; 4; 7; 8]. Додаткова: [11; 13; 15; 20]

1	2	3
Тема 3. Організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку	1. Засади стратегічного менеджменту з урахуванням ризику. 2. Банківський менеджмент як ринкова модель управління економікою	Основна: [1; 3; 7; 8]. Додаткова: [11; 19]
Тема 4. Виявлення та ідентифікація банківських ризиків	1. Експертні методи оцінювання ризиків банку. 2. Використання моделі методології VaR у сучасній практиці вимірювання кредитного ризику	Основна: [4; 3; 7]. Додаткова: [13; 16]
Тема 5. Методи управління банківськими ризиками	1. Додаткові підходи до управління банківськими ризиками. 2. Методи формування резервів на покриття кредитних ризиків	Основна: [2; 3 – 5; 7]. Додаткова: [16; 20]
Змістовий модуль 2 Зміст і характеристика механізму управління банківськими ризиками		
Тема 6. Управління інвестиційними ризиками в банку	1. Оцінювання проектів за методами аналізу ризику інвестицій. 2. Оптимізація управління позичковими коштами в рамках здійснення інвестиційного проекту. 3. Визначення проектних ризиків. 4. Методи оцінювання інвестиційних проектів з урахуванням ризику	Основна: [2; 5; 7]. Додаткова: [12; 23]
Тема 7. Хеджування ризиків у банку	1. Форми відсоткового ризику 2. Управління відсотковим ризиком 3. Відсотковий ризик: макроекономічне вимірювання. 4. Критика розповсюджених методів вимірювання процентного ризику. 5. Сутність валютного ризику та вимоги до нього	Основна: [7; 8]. Додаткова: [16; 22]
Тема 8. Управління фінансовими неціновими ризиками банку	1. Аналіз та оцінювання кредитного ризику. 2. Принципи управління кредитним ризиком. 3. Регулювання кредитного ризику. 4. Управління ризиками ліквідності. 5. Закордонна практика управління кредитним ризиком	Основна: [1; 4; 7; 9]. Додаткова: [14; 17]

1	2	3
Тема 9. Управління функціональними ризиками банку	1. Менеджмент: відповідальність за операції банку та реалізація політики управління ризиком. 2. Основні положення геп-менеджменту	Основна: [1; 2; 5; 7; 8]. Додаткова: [13; 15]
Тема 10. Контроль за банківськими ризиками	1. Органи регулювання: створення правового середовища управління ризиком. 2. Органи нагляду: моніторинг управління ризиком. 3. Внутрішні аудитори: розширення функції Ради директорів у межах управління ризиком	Основна: [6; 8]. Додаткова: [10; 21]

7. Контрольні запитання для самодіагностики

Змістовий модуль 1

Організація та функціонування системи управління банківськими ризиками

- Надайте характеристику сучасному етапу розвитку науки про ризик.
- Визначте відмінні особливості початкового етапу формування знань про ризик.
- Надайте характеристику концепціям природи ризику.
- Розкрийте сутність, зміст функцій, особливі риси та елементи економічного ризику.
- Складіть класифікацію економічних ризиків на основі ряду критеріїв.
- Дайте визначення терміна "ситуація ризику", окресліть основні типи ситуацій, в яких приймаються рішення.
- Розкрийте сутність поняття "якісний аналіз ризику" в банківській діяльності.
- Надайте визначення терміна "ризик" у банківській справі.
- Назвіть внутрішні та зовнішні фактори банківських ризиків. Охарактеризуйте їх.
- Перелічіть ознаки, що є основою типології банківського кредитного ризику.

11. Надайте характеристику банківському кредитному ризику залежно від таких критеріїв: рівень здійснення аналізу ризику та типу позичальника.

12. Назвіть основні види банківських ризиків та охарактеризуйте взаємозв'язки між ними.

13. Назвіть основні методи та інструменти управління банківськими ризиками.

14. Розкрийте сутність поняття "управління ризиком".

15. Поясніть взаємозв'язок банківського кредитного ризику та ризику надлишкової ліквідності.

16. Розкрийте специфіку підходу до розгляду факторів банківського кредитного ризику.

17. Висловіть свою думку стосовно найбільшого впливу факторів банківського кредитного ризику на його величину в сучасних умовах господарювання.

18. Проаналізуйте сучасну ризикову ситуацію в кредитній діяльності вітчизняних банків з точки зору впливу кожної групи факторів банківського кредитного ризику на його величину.

19. Охарактеризуйте головні цілі управління банківським кредитним ризиком.

20. Перелічіть вимоги, що висувуються до системи управління банківським кредитним ризиком, надайте їм характеристику.

21. Визначте, за якими напрямками зазвичай здійснюється вдосконалення системи управління банківським кредитним ризиком.

22. Обґрунтуйте необхідність створення інформаційної управлінської підсистеми в межах системи управління банківським кредитним ризиком.

23. Окресліть послідовність етапів управління банківським кредитним ризиком.

Змістовий модуль 2

Зміст і характеристика механізму управління банківськими ризиками

1. Визначте оптимізацію управління позичковими коштами в рамках здійснення інвестиційного проекту.

2. Перелічіть кредитні підрозділи, що складають структуру управління банківським кредитним ризиком.

3. Визначте функції та підпорядкованість кредитних підрозділів, що складають структуру управління банківським кредитним ризиком.
4. Перелічіть методи управління банківським кредитним ризиком.
5. Розкрийте зміст, напрям та організаційну форму методів управління банківським кредитним ризиком.
6. Визначте зміст методології вимірювання банківського кредитного ризику VaR.
7. Перелічіть моделі методології VaR, які використовуються провідними банками світу у сучасній практиці вимірювання кредитного ризику.
8. Охарактеризуйте методику розрахунку коефіцієнта чистої відсоткової маржі з урахуванням кредитного ризику.
9. Охарактеризуйте методику розрахунку коефіцієнта сукупного кредитного ризику.
10. Надайте характеристику заходам, що передбачають мінімізацію банківського кредитного ризику.
11. Перелічіть види резервів, які утворюють банки для покриття банківських ризиків.
12. Окресліть основні напрями здійснення страхування банківських ризиків.
13. Надайте визначення кредитним деривативам.
14. Поясніть, у чому різниця звичайного страхування банківських ризиків від хеджування банківських ризиків за допомогою кредитних деривативів.
15. Надайте характеристику ринку кредитних деривативів.
16. Перелічіть види кредитних деривативів.
17. Дослідіть механізм хеджування банківського кредитного ризику за допомогою свопа.
18. Розкрийте механізм хеджування банківського кредитного ризику за допомогою опціону.
19. Перелічіть міжнародні рейтингові агентства.
20. Надайте характеристику основним видам міжнародних кредитних рейтингів.
21. Проаналізуйте еволюцію підходів до вимірювання банківських кредитних ризиків.
22. Надайте характеристику системі оцінювання ризиків і раннього реагування, що використовуються в практиці доглядових органів розвинутих країн.

23. Окресліть технологію проведення експертного оцінювання кредитного ризику.

24. Перелічіть головні психологічні типи банківських працівників з точки зору їх відношення до ризику.

8. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі: індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Формами організації індивідуально-консультативної роботи є:

1) за засвоєнням теоретичного матеріалу:

консультації:

індивідуальні (запитання – відповідь);

групові (розгляд типових прикладів – ситуацій);

2) за засвоєнням практичного матеріалу:

консультації:

індивідуальні;

групові;

3) для комплексного оцінювання засвоєння програмного матеріалу:

індивідуальне здавання виконаних робіт;

підготовка есе для виступу на науковому семінарі;

підготовка есе для виступу на науковій конференції.

9. Методики активізації процесу навчання

У процесі викладання дисципліни передбачено застосування активних та інтерактивних методів навчання – лекцій проблемного характеру та міні-лекцій, семінарів в активній формі, розгляд кейсів.

Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою їх викладання, але і високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у:

високій мотивації студентів;

закріпленні теоретичних знань на практиці;

підвищенні самосвідомості студентів;
 виробленні здатності ухвалювати самостійні рішення;
 виробленні здатності до колективних рішень;
 виробленні здатності до соціальної інтеграції;
 набутті навичок вирішення конфліктів;
 розвитку здатності до компромісів.

Види навчальних технологій, які використовуються для активізації процесу навчання за дисципліною "Управління банківськими ризиками", наведено в табл. 9.1.

Таблиця 9.1

Використання навчальних технологій для активізації процесу навчання

Назва теми	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Тема 1. Теоретичні засади економічних ризиків	<i>Міні-лекція</i> з питання "Особливості стратегії управління банківськими ризиками". <i>Семінар-дискусія</i> з питання "Сутність банківських ризиків та фактори, що зумовлюють їх виникнення"
Тема 2. Процес управління банківськими ризиками	<i>Лекція проблемного характеру</i> з питання "Прибутковість капіталу з урахуванням ризиків (метод RAROC)". <i>Робота в малих групах</i> у процесі розрахунку економічного капіталу за окремими видами ризиків
Тема 3. Організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку	<i>Лекція проблемного характеру, семінар-дискусія</i> з питання "Організаційні засади побудови системи ризик-менеджменту в банку". <i>Робота в малих групах та рольова гри (інсценізація)</i> під час організації роботи структурних підрозділів банку в процесі управління ризиками
Тема 4. Виявлення та ідентифікація банківських ризиків	<i>Лекція проблемного характеру</i> з питання "Кількісні показники оцінювання банківських ризиків". <i>Презентація</i> малими групами VaR-методології кількісного оцінювання ризику. <i>Робота в малих групах</i> з вивчення математичних методів оцінювання ризиків. <i>Презентація</i> малими групами звіту "Оцінювання складових факторів ризику валютного портфеля банку"

1	2
Тема 5. Методи управління банківськими ризиками	<p><i>Лекція проблемного характеру з питання "Класифікація методів управління банківськими ризиками".</i></p> <p><i>Кейс-метод з питання "Методи уникнення банківських ризиків".</i></p> <p><i>Робота в малих групах щодо методів зниження банківських ризиків</i></p>
Тема 6. Управління інвестиційними ризиками в банку	<p><i>Лекція проблемного характеру з питання "Традиційної та нетрадиційної (сучасної) портфельної теорії".</i></p> <p><i>Робота в малих групах щодо практичного застосування сучасної портфельної теорії.</i></p> <p><i>Семінар-дискусія з питання "Цінова модель ринку капіталу В. Шарпа".</i></p> <p><i>Робота в малих групах щодо аналізу ефективності управління інвестиційним портфелем банку</i></p>
Тема 7. Хеджування ризиків у банку	<p><i>Лекція проблемного характеру з питання "Похідні фінансові інструменти".</i></p> <p><i>Міні-лекція з питання "Ефективність управління хеджевим портфелем банку".</i></p> <p><i>Робота в малих групах відносно процесу хеджування валютного ризику банку.</i></p> <p><i>Семінар-дискусія з питання "Хеджування процентного ризику у банку"</i></p>
Тема 8. Управління фінансовими неціновими ризиками банку	<p><i>Лекція проблемного характеру з питання "Класифікаційні моделі оцінки кредитного ризику".</i></p> <p><i>Робота в малих групах стосовно використання нормативів Національного банку України для оцінювання ризику ліквідності</i></p>
Тема 9. Управління функціональними ризиками банку	<p><i>Міні-лекція з питання "Види функціональних ризиків банку".</i></p> <p><i>Робота в малих групах з питання "Практичні аспекти управління ризиками в банку".</i></p> <p><i>Презентація малими групами звіту "Управління ризиком інформаційних технологій, ризиком упровадження нових продуктів та послуг, маркетинговим ризиком"</i></p>
Тема 10. Контроль за банківськими ризиками	<p><i>Кейс-метод з питання "Порядок здійснення кредитного моніторингу в банку".</i></p> <p><i>Мозкова атака щодо питання "Робота з проблемною заборгованістю"</i></p>

Лекції проблемного характеру – спрямовані на розвиток логічного мислення студентів і характеризуються тим, що коло питань теми обмежується двома-трьома ключовими моментами, увага студентів концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках, використовується досвід закордонних навчальних закладів з розповсюдженням серед студентів під час лекцій друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. Під час читання лекцій студентам даються питання для самостійного розмірковування, проте лектор сам відповідає на них, не чекаючи відповідей студентів. Система питань у ході лекції відіграє активізаційну роль, примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

Міні-лекції – передбачають виклад навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження.

Робота в малих групах – використовується з метою активізації роботи студентів під час проведення семінарських і практичних занять. Це так звані групи психологічного комфорту, де кожен учасник відіграє свою особливу роль і певними своїми якостями доповнює інших. Використання цієї технології дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування.

Семінари-дискусії – передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

Мозкові атаки – це метод розв'язання невідкладних завдань за дуже обмежений час. Сутність його полягає в тому, щоб висловити як найбільшу кількість ідей за невеликий проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію.

Кейс-метод (метод аналізу конкретних ситуацій) – дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу.

Рольові ігри (інсценізації) – форма активізації студентів, за якої вони задіяні в процесі інсценізації конкретної ситуації у ролі безпосередніх учасників подій.

Презентації – виступи перед аудиторією – використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу.

10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

Система оцінювання знань, умінь та навичок студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни "Управління банківськими ризиками" передбачають лекційні, семінарські та практичні заняття, а також самостійну роботу. Система оцінювання результатів успішності засвоєння знань, умінь, комунікацій, автономності та відповідальності студентів, що відповідає певному рівню Національної рамки кваліфікацій України містить поточний, модульний (відповідно до визначеного змістового модуля), та підсумковий/семестровий контроль результатів навчання.

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів.

Модульний контроль проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічного завершення частини дисципліни – змістового модуля. Модульний контроль проводиться у формі колоквиуму або модульної контрольної роботи за відповідний змістовий модуль.

Поточний контроль передбачає такі види:

1. *Усне опитування* – найбільш поширений метод контролю знань студентів. Під час усного контролю встановлюється безпосередній контакт між викладачем і студентом, у процесі якого викладач отримує широкі можливості для вивчення індивідуальних особливостей засвоєння студентами навчального матеріалу.

2. *Фронтальне опитування* проводиться у формі бесіди викладача з групою. За його допомогою викладач може перевірити виконання студентами домашнього завдання, з'ясувати готовність групи до вивчення нового матеріалу, визначити сформованість основних понять, засвоєння нового навчального матеріалу, який був тільки що розібраний на занятті.

3. *Індивідуальне опитування* передбачає ґрунтовні, розгорнуті відповіді студентів на питання, що відноситься до досліджуваного навчального матеріалу. Питання індивідуального опитування стимулюють студентів логічно мислити, порівнювати, аналізувати, доводити, підбирати переконливі приклади, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити обґрунтовані висновки.

4. *Письмові контрольні роботи* – ефективний метод перевірки й оцінювання знань, умінь і навичок студентів, а також їх творчих здібностей і дають можливість в найбільш короткий термін одночасно перевірити засвоєння навчального матеріалу всіма студентами групи та визначити напрямки для індивідуальної роботи з кожним. Однорідність робіт, що виконуються студентами, дозволяє пред'являти до всіх однакові вимоги і об'єктивно оцінити результати навчання.

5. *Тестування* – це перевірка знань, що здійснюється у формі відповідей студентів на різні питання. Тестовий контроль дає можливість за незначних витрат аудиторного часу перевірити усіх студентів. Чим більше тестових завдань, тим надійніше оцінка знань. Тести є "закритими", тобто мають варіанти відповідей; питання є стислими і абсолютно ясними; оптимальна кількість відповідей не перевищує 4 – 6. Кожен варіант відповіді є стислим і абсолютно ясним.

6. *Колоквіум* – це форма перевірки й оцінювання знань студентів у системі освіти у вищих навчальних закладах. Становить проміжний міні-екзамен, що проводиться з ініціативи викладача. Має на меті оцінити поточний рівень знань студентів та вміння їх застосовувати у практичній діяльності. На колоквіум виносяться усі пройдені теми і студент, як на підсумковому іспиті, отримує єдину оцінку, яка йде в залік з дисципліни

Підсумковий/семестровий контроль проводиться у формі заліку, який полягає в оцінюванні засвоєння студентом навчального матеріалу та на підставі результатів виконання ним певних видів робіт на практичних і семінарських заняттях та самостійної роботи, у терміни, перед-

бачені графіком навчального процесу. Підсумкова кількість балів за змістовий модуль може виставляється як сума балів за всіма формами контролю плюс оцінка за колоквиум.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Підсумкова кількість балів з навчальної дисципліни (максимум 100 балів), визначається як сума (проста) балів за результати успішності студента під час поточного контролю, включаючи колоквиум або підсумкову комплексну контрольну роботу.

Бали, отримані за колоквиум або підсумкову комплексну контрольну роботу, додаються до балів за поточну успішність.

Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру.

Сумарний результат у балах складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" і заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Систему оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей студентів денної форми навчання наведено в табл. 11.1.

Таблиця 11.1

Система оцінювання рівня сформованості компетентності

Професійні компетентності	Навчальний тиждень	Години	Форми навчання	Оцінка рівня сформованості компетентностей				
				Форми контролю	Макс. бал			
1	2	3	4	5	6			
Змістовий модуль 1. Організація та функціонування системи управління банківськими ризиками					56			
Визначення організації та функціонування системи управління банківськими ризиками	Визначення теоретичних засад економічних ризиків	1	Ауд.	2	Лекція	Тема 1. Теоретичні засади економічних ризиків. Тема 2. Процес управління банківськими ризиками	Активне обговорення на лекції актуальних питань за дисципліною	1

1	2	3	4		5	6		
Визначення організації та функціонування системи управління банківськими ризиками			2	Практичне заняття	Активна участь у занятті. Проведення експрес-опитування	1		
				Підготовка до заняття	Перевірка підготовки до експрес-опитування	2		
	Розуміння процесу управління банківськими ризиками	2	Ауд.	2	Практичне заняття	Активна участь у занятті	0,5	
					Підготовка до заняття	Перевірка домашніх завдань	0,5	
			СРС	4				

1	2	3	4		5	6	
Визначення організації та функціонування системи управління банківськими ризиками	Організація та розуміння особливостей функціонування системи ризик-менеджменту в банку	3	2	Лекція	Тема 3. Організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку	Активна участь на лекції	1
				2	Практичне заняття	Обговорення тем: "Функції та завдання спостережної ради банку в системі ризик-менеджменту", "Функції та завдання правління банку щодо управління ризиками". Семінар-дискусія з питання "Організаційні засади побудови системи ризик-менеджменту в банку"	Активна участь у занятті. Проведення експрес-опитування
			4	Підготовка до занять	Самостійна робота над темою "Організаційні засади побудови системи ризик-менеджменту в банку". Виконання практичних завдань. Підготовка до експрес-опитування	Перевірка підготовки до експрес-опитування.	2
		4	2	Практичне заняття	Обговорення тем: "Функції та завдання спостережної ради банку в системі ризик-менеджменту. Функції та завдання правління банку щодо управління ризиками". Семінар-дискусія з питання "Організаційні засади побудови системи ризик-менеджменту в банку". Вирішення практичних завдань	Активна участь у занятті	0,5
			4	Підготовка до занять	Самостійна робота над темою "Організаційні засади побудови системи ризик-менеджменту в банку". Виконання практичних завдань. Підготовка до експрес-опитування	Перевірка підготовки до активної участі у занятті	0,5

1	2	3	4		5	6		
Визначення організації та функціонування системи управління банківськими ризиками	Виявлення та ідентифікація банківських ризиків	5	Ауд.	2	Лекція	Тема 4. Виявлення та ідентифікація банківських ризиків	Активна участь на лекції	1
				2	Практичне заняття	Семінарське заняття за темою: "Оцінювання складових факторів ризику валютного портфеля банку". Презентація есе	Активна участь у занятті. Захист есе та презентація	1
			4	СРС	Підготовка до занять	Самостійна робота над темою "Кількісні показники оцінювання банківських ризиків. Математичні методи оцінювання ризиків". Підготовка до захисту та презентації есе	Перевірка підготовки до захисту есе	18
		6	Ауд.	2	Лекція	Тема 4. Виявлення та ідентифікація банківських ризиків	Захист домашнього завдання	1
			СРС	4	Підготовка до занять	Самостійна робота над темою "Кількісні показники оцінювання банківських ризиків. Математичні методи оцінювання ризиків". Підготовка домашніх завдань	Перевірка домашніх завдань	10
			СРС	4	Підготовка до занять	Самостійна робота над темою "Кількісні показники оцінювання банківських ризиків. Математичні методи оцінювання ризиків". Підготовка домашніх завдань	Перевірка домашніх завдань	10
	Визначення методів управління банківськими ризиками	7	Ауд.	2	Лекція	Тема 5. Методи управління банківськими ризиками	Активна участь на лекції	1
				2	Практичне заняття	Семінарське заняття за темою: "Методи уникнення банківських ризиків. Методи зниження банківських ризиків. Методи самостійного протистояння банківським ризикам"	Активна участь у занятті. Проведення письмової контрольної роботи	1
			4	СРС	Підготовка до занять	Самостійна робота над темою "Методи передавання банківських ризиків"	Перевірка підготовки до контрольної роботи	12

1	2	3	4		5	6		
	8	Ауд.	2	Практичне заняття	Самостійна робота над темою "Методи передавання банківських ризиків"	Активна участь у занятті	0,5	
		СРС	4	Підготовка до занять	Самостійна робота над темою "Методи передавання банківських ризиків"	Перевірка підготовка до активної участі у занятті	0,5	
Змістовий модуль 2. Зміст і характеристика механізму управління банківськими ризиками							44	
Управління банківськими ризиками	Управління інвестиційними ризиками в банку. Хеджування ризиків у банку	9–10	Ауд.	2	Лекція	Тема 6. Управління інвестиційними ризиками в банку. Тема 7. Хеджування ризиків у банку	Усне опитування на лекції	1
				2	Практичне заняття	Семінар-дискусія з питання "Традиційна портфельна теорія. Нетрадиційна (сучасна) портфельна теорія. Ризики інвестиційного портфеля і диверсифікація". Вирішення практичних завдань. Поточна контрольна робота. Семінар-дискусія з питання "Економічна сутність хеджування. Хеджування, спекуляція та страхування. Похідні фінансові інструменти. Портфельний підхід до хеджування. Хеджування відсоткового ризику в банку". Вирішення практичних завдань	Активна участь у занятті. Проведення експрес-опитування	1
				8	Підготовка до занять	Самостійна робота над темою "Аналіз ефективності управління інвестиційним портфелем банку".	Перевірка підготовки до експрес-опитування	2

1		2	3		4		5	6
						Самостійна робота над темою "Хеджування валютного ризику банку. Методи визначення коефіцієнта хеджування. Ефективність управління хеджевим портфелем банку". Підготовка до тестів для поточної роботи		
Управління банківськими ризиками	Управління фінансовими неціновими ризиками банку	11–12	Ауд.	2	Лекція	Тема 8. Управління фінансовими неціновими ризиками банку	Активна участь на лекції	1
				2	Практичне заняття	Семінарське заняття за темою: "Сутність та джерела виникнення кредитних ризиків у діяльності банку". Оцінювання кредитного ризику банку. Методи управління кредитним ризиком. Управління ризиком окремого кредиту. Формування резерву на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банку. Ефективність управління кредитним портфелем банку. Сутність ризику ліквідності та системний підхід до його оцінювання". Вирішення практичних завдань. Ділова гра	Складання відповідей на тести для поточної роботи. Проведення ділової гри. Активна участь у діловій грі	1
				8	Підготовка до занять	Виконання практичних завдань. Підготовка до тестів для поточної роботи	Перевірка підготовки до складання тестів	2
						Підготовка до ділової гри	Перевірка підготовки до ділової гри	10
	13–14	Ауд.	2	Лекція	Тема 9. Управління функціональними ризиками банку	Активна участь на лекції	1	

1	2	3	4		5	6		
Управління банківськими ризиками	Управління функціональними ризиками банку	13–14	Ауд.	2	Практичне заняття	Розв'язання практичних завдань. Обговорення теми: "Види функціональних ризиків банку. Управління операційно-технологічним ризиком банку. Управління ризиком репутації банку. Управління юридичним ризиком банку. Управління стратегічним ризиком банку". Семінар-дискусія з питання "Управління інформаційними ризиками банку. Управління ризиком інформаційних технологій, ризиком упровадження нових продуктів та послуг, маркетинговим ризиком".	Активна участь у занятті	1
			СРС	12	Підготовка до занять	Вирішення практичних завдань. Підготовка до захисту домашнього завдання	Перевірка домашніх завдань	10
	Проведення контролю за банківськими ризиками	15–17	Ауд.	2	Лекція	Тема 10. Контроль за банківськими ризиками	Усне опитування на лекції	1
				2	Практичне заняття	Підготовка до колоквіуму. Колоквіум за дисципліною	Активна участь на занятті. Підсумкова контрольна робота – колоквіум	1
			СРС	20	Підготовка до занять	Підготовка до колоквіуму. Самостійна робота над темами: "Завдання та функції системи внутрішнього контролю у банку. Організаційна побудова служби внутрішнього контролю в банку. Моніторинг банківських ризиків. Інформаційні звіти в системі моніторингу".	Перевірка підготовки до колоквіуму	12
	Усього годин		120	Загальна максимальна кількість балів із дисципліни			100	

Розподіл балів за формами та методами навчання подано в табл. 11.2.

Таблиця 11.2

Розподіл балів за формами та методами навчання

Теми змістового модуля		Активна робота на лекції	Активна участь у семінарі	Письмові контрольні роботи	Експрес-опитування	Есе	Тести для поточної роботи	Ділові ігри	Колоквіум	Домашнє завдання	Усього
Змістовий модуль 1 Організація та функціонування системи управління банківськими ризиками	Тема 1. Теоретичні засади економічних ризиків	1	1	-	2	-	-	-	-	10	56
	Тема 2. Процес управління банківськими ризиками	-	1	-	-	-	-	-	-		
	Тема 3. Організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку	1	2	-	2	-	-	-	-		
	Тема 4. Виявлення та ідентифікація банківських ризиків	1	2	-	-	18	-	-	-		
	Тема 5. Методи управління банківськими ризиками	1	2	12	-	-	-	-	-		
Змістовий модуль 2 Зміст і характеристика механізму управління банківськими ризиками	Тема 6. Управління інвестиційними ризиками в банку	0,5	0,5	-	2	-	-	-	-	10	44
	Тема 7. Хеджування ризиків у банку	0,5	0,5	-	-	-	-	-	-		
	Тема 8. Управління фінансовими неціновими ризиками банку	1	1	-	-	-	2	10	-		
	Тема 9. Управління функціональними ризиками банку	1	1	-	-	-	-	-	-		
	Тема 10. Контроль за банківськими ризиками	1	1	-	-	-	-	-	12		
Усього		8	12	12	6	18	2	10	12	20	100

Надалі подано графік організації навчального процесу за навчальною дисципліною "Управління банківськими ризиками". Загальне навчальне навантаження студента, години на тиждень подано в табл. 11.3.

Таблиця 11.3

Графік організації навчального процесу за навчальною дисципліною "Управління банківськими ризиками"
Загальне навчальне навантаження студента, години на тиждень

Форми навчання		Навчальні тижні																	Сесія	Усього
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17		
Загальне навчальне навантаження студента, години на тиждень																				
Лекції		2	-	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-	-	-	2	-	2	-	16
Аудиторні години	Практичні (семінарські) заняття	2	2	2	2	2	2	2	2	2	-	2	-	-	-	2	-	2	-	24
	Лабораторні заняття	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
	Поточні консультації *	к	-	к	-	к	-	к	-	к	-	к	-	-	-	к	-	к	-	0
	Екзамен	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Аудиторні години		4	2	4	2	4	2	4	2	4	0	4	0	0	0	4	0	4	0	40
СРС	Вивчення теоретичного матеріалу	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	4	4	-	38	
	Виконання практичних завдань	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	4	4	-	38	
	Підготовка до заліку	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	4
Самостійна робота		4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	8	8	4	80	
Загальний обсяг годин		8	6	8	6	8	6	8	6	8	4	8	4	4	4	8	8	12	4	120

* поточні консультації проводяться викладачем за графіком, для студента години на консультації відводяться за рахунок самостійної роботи.

Накопичування рейтингових балів з навчальної дисципліни подано в табл. 11.4.

**Накопичування рейтингових балів з навчальної дисципліни
Графік оцінювання, балів на тиждень**

Методи контролю	Накопичування рейтингових балів за методом контролю, на тиждень																	Усього
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Активна робота на лекції	1	–	1	–	1	–	1	–	1	–	1	–	–	–	1	–	1	8
Активна участь у семінарі	1	1	1	1	1	1	1	1	1	–	1	–	–	–	1	–	1	12
Письмові контрольні роботи	–	–	–	–	–	–	12	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	12
Експрес-опитування	2	–	2	–	–	–	–	–	2	–	–	–	–	–	–	–	–	6
Есе	–	–	–	–	18	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	18
Тести для поточної роботи	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2	–	–	–	–	–	–	2
Ділові ігри	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	10	–	–	–	–	–	–	10
Колоквіуми	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	12	12
Домашнє завдання	–	–	–	–	–	10	–	–	–	–	–	–	–	–	10	–	–	20
Усього балів на тиждень	4	1	4	1	20	11	14	1	4	0	14	0	0	0	12	0	14	100
Накопичення балів	4	5	9	10	30	41	55	56	60	60	74	74	74	74	86	86	100	

12. Типові приклади завдань з контролю знань студентів

12.1. Завдання для поточного контролю успішності навчання

Типові приклади завдань для поточного контролю за формами

Типовий приклад завдань для контролю успішності навчання здобувачів, а саме їх активної участі в навчальній діяльності на лекції за темою лекційного заняття "Процес управління банківськими ризиками":

зміст, завдання та принципи управління банківськими ризиками;
етапи процесу управління ризиками;
сутність економічного капіталу;
методи визначення економічного капіталу.

Типовий приклад завдань для контролю успішності навчання здобувачів, а саме їх активної участі в навчальній діяльності на семінарському і практичному занятті за темою "Управління інвестиційними ризиками в банку":

оцінка проектів за методами аналізу ризику інвестицій;
оптимізація управління позичковими коштами в рамках здійснення інвестиційного проекту;
визначення проектних ризиків;
методи оцінювання інвестиційних проектів з урахуванням ризику.

Типовий приклад завдань для експрес-опитування за темою лекційного заняття "Організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку":

організаційні засади побудови системи ризик-менеджменту в банку;
функції та завдання спостережної ради банку в системі ризик-менеджменту. Функції та завдання правління банку щодо управління ризиками.

Типовий приклад завдань для експрес-опитування за темою лекційного заняття "Контроль за банківськими ризиками":

завдання та функції системи внутрішнього контролю в банку;
організаційна побудова служби внутрішнього контролю в банку;
моніторинг банківських ризиків. Інформаційні звіти в системі моніторингу.

Завдання для поточного контролю за формами

Перелік завдань для теоретичної контрольної роботи за темою заняття "Управління фінансовими неціновими ризиками банку":

сутність та джерела виникнення кредитних ризиків у діяльності банку. Методи управління кредитним ризиком. Формування резерву на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банку.

Перелік завдань для теоретичної контрольної роботи за темою заняття "Управління функціональними ризиками банку":

види функціональних ризиків банку. Управління ризиком репутації банку. Управління ризиком інформаційних технологій, ризиком упровадження нових продуктів та послуг, маркетинговим ризиком.

Варіант тестового завдання для поточного контролю

1. *Ринковий ризик має макроекономічну природу:*

- а) твердження правильне;
- б) твердження неправильне;
- в) відповідь неоднозначна.

2. *Які з наведених видів ризиків відносяться до ринкового ризику:*

- а) валютні;
- б) відсоткові;
- в) цінові;
- г) внутрішньо фірмові.

3. *Виберіть особу, яка є джерелом кредитного ризику:*

- а) дебітор;
- б) емітент цінних паперів;
- в) інвестор;
- г) кредитор.

4. *Портфель, диверсифікований за Г. Марковіцем, дозволяє скоротити такі ризики:*

- а) ризик, обумовлений глобальними факторами;
- б) ризик, обумовлений факторами, які відносяться до емітенту;
- в) відсотковий ризик;
- г) валютний ризик.

5. *Коефіцієнт β – це вимір:*

- а) ризикованості цінного паперу;
- б) еластичності відсоткової зміни вартості акції до відсоткової зміни ринку;
- в) ефективності ринкового портфеля акцій;
- г) інше.

6. *Що розуміється під диверсифікацією вкладень:*

- а) процес розміщення грошей у ті чи інші фінансові інструменти з розрахунком на отримання прибутку;
- б) придбання акцій з метою забезпечення високого доходу та ліквідності;

- в) включення до портфеля різних фінансових інструментів з метою підвищення дохідності та зменшення ризику;
- г) покупка фінансових інструментів строком менше ніж один рік?

7. Які способи існують в банківській практиці для зменшення втрат від знецінення цінних паперів:

- а) норматив на знецінення цінних паперів;
- б) резерв під знецінення цінних паперів;
- в) ліміт знецінення цінних паперів?

8 "Ставка без ризику" – це ставка:

- а) за депозитами в комерційних банках;
- б) рефінансування Центрального банку;
- в) дохідності за короткостроковими зобов'язаннями держави;
- г) ломбардного кредиту;
- д) дохідності за облігаціями надійних приватних емітентів.

9. Чим вище частка власних коштів компанії в сукупному обсязі її активу, тим кредитний ризик:

- а) вище;
- б) нижче;
- в) кредитний ризик від цього співвідношення не залежить.

10. Коефіцієнт фінансового левериджу компанії істотно вище стандартного значення. Ця ситуація свідчить:

- а) про високе значення кредитного ризику;
- б) про низьке значення кредитного ризику;
- в) про неефективне управління ресурсами;
- г) про ефективне управління ресурсами.

12.2. Структура письмової контрольної роботи за змістовим модулем 1

Завдання 1 (стереотипне) – 2 бали

Випускник вищого навчального закладу отримав пропозицію вибору двох місць роботи.

Йому потрібно здійснити вибір однієї з цих пропозицій на основі такої інформації:

Місце роботи	1 варіант		2 варіант	
	Імовірність	Дохід, ум. од.	Імовірність	Дохід, ум. од.
А	0,5	120	0,5	220
Б	0,4	110	0,6	210

Зробіть висновки щодо вибору місця роботи.

Завдання 2 (стереотипне) – 2 бали

Кредитний портфель банку має такий вигляд:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
S_i	100	350	800	650	200	900	750	150	400	500
$p_i(c)$	0,2	0,3	0,1	0,5	0,4	0,6	0,05	0,3	0,15	0,25

де S_i – сума i -ї кредитної угоди (тис. грн.);

$p_i(c)$ – кредитний ризик щодо її кредитної угоди.

Визначте можливу (сподівану) величину збитків за кредитним портфелем, середньозважений кредитний портфельний ризик, дисперсію (варіацію) та середньоквадратичне відхилення кредитних ризиків щодо угод, які складають кредитний портфель банку.

Завдання 3 (діагностичне) – 2 бали

Приватний підприємець заощадив 20 тис. ум. од. Потім запозичив у партнера ще 80 тис. ум. од. під 10 % річних. Підприємець вирішив інвестувати всю готівку в акції відомої компанії розраховуючи на річне зростання курсу в 20 %. Під впливом світової економічної кризи курс почав падати. Коли курс знизився на 40 % підприємець продав ненадійні акції. В результаті було повернено 60 тис. ум. од., збитки склали 48 тис. ум. од. Відомо, що партнер вклав 100 тис. ум. од. і повернув 60 тис. ум. од. Визначити ступінь ризику для приватного підприємця та його партнера. Зробити висновки.

Завдання 4 (діагностичне) – 2 бали

Фірма проводила операції з двома видами акцій. Ефективність їх є випадковою величиною і залежить від стану економічного середовища. Сподівана ефективність цих акцій однакова. Експерти вважають, що на ринку можуть виникнути дві ситуації: Q_1 – з $p_1 = 0,2$, Q_2 – з $p_2 = 0,8$.

Різні акції реагують на ці ситуації по-різному. Курс акцій першого виду в ситуації Q_1 зростає на 5 %, у ситуації Q_2 – на 1,25 %. Курс акцій другого виду в ситуації Q_1 падає на 1 %, у ситуації Q_2 зростає на 2,75 %.

Якщо припустити, що інвестор узяв гроші в борг під 1,5 % річних, йому необхідно терміново прийняти рішення: які акції слід придбати?

Завдання 5 (евристичне) – 4 бали

Ви є володарями двох різних звичайних акцій А та Б (1,2) з $p_{12} = 0$ і:

Акція А	Акція Б
$M_1 = 40 \%$	$M_2 = 60 \%$
$\sigma_1 = 5 \%$	$\sigma_2 = 8 \%$

Обчисліть та проаналізуйте сподівану норму прибутку та ризик портфельів, які можливо сформувати з цих акцій.

У розв'язання завдання включіть графічне пояснення.

Критерії оцінювання письмової контрольної роботи за змістовим модулем 1

Визначення загальної оцінки за результатами колоквиуму здійснюється як сума оцінок за кожне завдання з урахуванням таких критеріїв оцінювання.

Завдання 1, 2 (стереотипне) – (max 2 бали) (табл. 12.1).

Таблиця 12.1

Критерії оцінювання стереотипного завдання письмової контрольної роботи

Бал	Критерій оцінювання завдання
1	2
2 бали	вирішення завдання у повному обсязі, без допущення помилок, за правильним алгоритмом, який демонструє фундаментальні знання, може бути технічна неточність

1	2
1,5 бала	вирішення завдання з однією незначною помилкою
1 бал	вирішення завдання з незначною кількістю помилок
0,5 бала	вирішення завдання зі значною кількістю помилок

Якщо завдання не вирішено, оцінка не ставиться.

Завдання 3, 4 (діагностичне) – (має 2 бали) (табл. 12.2).

Таблиця 12.2

Критерії оцінювання діагностичного завдання письмової контрольної роботи

Бал	Критерій оцінювання завдання
2 бали	вирішення завдання у повному обсязі, без допущення методологічних помилок, з чітким володінням понятійним апаратом та методами відображення операцій, з демонстрацією впливу ризиків на операції банку
1,5 бала	вирішення завдання концептуально правильно, якщо правильно визначений алгоритм розв'язання завдання, загальний підхід до вирішення завдання свідчить про добре володіння студентом матеріалом, є розуміння сутності банківських ризиків та їх впливу на фундаментальну управлінську модель, але допущені механічні чи незначні помилки
1 бал	вирішення завдання не в повному обсязі, з допущенням неточностей або нерозуміння сутності операцій та їх впливу на діяльність банку
0,5 бала	вирішення завдання зі значною кількістю помилок, коли більшість банківських операцій не відображено у фундаментальних термінах

Якщо студент не надав відповіді взагалі, завдання не оцінюється.

Завдання 5 (евристичне) – (має 4 бали) (табл. 12.3).

Критерії оцінювання евристичного завдання письмової контрольної роботи

Бал	Критерій оцінювання завдання
4 бали	завдання вирішено системно правильно. Продемонстровані знання вітчизняного та зарубіжного досвіду функціонування системи управління банківськими ризиками, вміння самостійно використовувати нормативні джерела, інструктивні матеріали. Усі розрахунки мають бути складені правильно
3 бали	концептуально правильне вирішення завдання, причому продемонстровані системні знання навчального матеріалу та вміння використовувати формули, проте допущені незначні неточності
2 бали	під час розв'язання завдання мають місце часткові помилки аргументації щодо вибору методів уникнення, зниження та самостійного протистояння банківським ризикам, завдання виконано без аргументації дій та наявності комплексного бачення щодо управління ризиками, припущені концептуальні помилки
1 бал	під час виконання завдання студент демонструє часткове вміння використання формул, теоретичні знання, але без достатнього розуміння застосовує навчальний матеріал, і припускається суттєвих помилок
0,5 бала	під час вирішення завдання спостерігається неопанування значної частини програмного матеріалу, якщо студент не може правильно виконати завдання, стикається зі значними труднощами в процесі дослідження ризиків

Якщо студент не надав відповіді взагалі, завдання не оцінюється.

Структура колоквіуму за дисципліною

Завдання 1 (стереотипне) – 1 бал

Підприємство "Експерт" впроваджує новий вид товару. Під час маркетингових досліджень було звернено увагу на можливі збитки як результат не досить вивченого ринку збуту. Очікувані збитки складатимуть:

	1	2	3
Si	600	800	-500
pi(c)	0,2	0,4	0,4

де S_i – сума i -ї кредитної угоди (тис. грн);
 $p_i(c)$ – кредитний ризик щодо i -ї кредитної угоди.

Визначте можливу (сподівану) величину ризику, тобто збитків.

Завдання 2 (стереотипне) – 1 бал

Визначте ступінь ризикованості кредитного портфеля банку, який має такий вигляд:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
S_i	100	350	800	650	200	900	750	150	400	500
$p_i(c)$	0,2	0,3	0,1	0,5	0,4	0,6	0,05	0,3	0,15	0,25

на підставі таких показників:

семіваріації, семіквадратичного відхилення та коефіцієнта асиметрії.

Завдання 3 (діагностичне) – 2 бали

Торговельна фірма одержує вироби від трьох постачальників. Як показують спостереження, перший постачальник дає 1 % браку, другий – 2 %, третій – 3 %.

Потрібно визначити частку продукції від кожного постачальника і з рівняння ризиків торгової фірми відносно кожного з них, визначити загальний ризик торгової фірми.

Оскільки вся інформація має імовірнісний характер, то ризик визначаємо також як імовірність деякої події (реалізація бракованого виробу).

Завдання 4 (діагностичне) – 2 бали

Кредитний портфель банку має вигляд:

	1	2	3	4	5
S_i	100	350	800	650	200
$p_i(c)$	0,2	0,3	0,1	0,5	0,4

Тут S_i – сума позики (тис. грн.); p_i – сукупний кредитний ризик щодо кредитної угоди.

До банку звернувся позичальник із клопотанням про надання йому позики в сумі 500 тис. грн. строком на 6 місяців. У результаті проведеного аналізу кредитоспроможності позичальника було встановлено:

сукупний кредитний ризик щодо потенційної кредитної угоди $p_i = 0,5$;
 середньозважена ймовірність повної або часткової втрати позичених коштів $P_{CP} = 0,3$ ум. од.;
 середній строк затримки повернення кредиту (T_{CP}) = 2 місяці.

Необхідно визначити відсоткову ставку за кредитною угодою з урахуванням ризику, якщо вільна від ризику ставка відсотка, що прогнозується на ринку банківських кредитів у період затримки повернення кредиту – 90 %.

Завдання 5 (евристичне) – 6 балів

Підприємство прагне оновити певну частку основного капіталу. Для цього клієнт звертається в банк за кредитом, сума якого становить A умовних одиниць. Банк отримав такі дані для величини IRR на основі вибірки, обсяг якої $n = 200$:

$M_B = 60\%$, $\sigma_B = 7\%$, $SSV_B = 5\%$, $M_O = 56\%$,
 $\sigma_{M_O} = 9\%$, $SSV_{M_O} = 4\%$, $m = 96$, $k = 101$.

У результаті застосування розпливчастого методу аналізу ієрархій отримано такі коефіцієнти: $k_1 = 0,4$, $k_2 = 0,3$, $k_3 = 0,1$, $k_4 = 0,2$.

Ставка відсотка за кредит становить 40 %, $\gamma = 0,95$.

Зробіть обґрунтовані висновки.

Критерії оцінювання колоквиуму за змістовим модулем 2

Визначення загальної оцінки за результатами колоквиуму здійснюється як сума оцінок за кожне завдання з урахуванням таких критеріїв оцінювання.

Завдання 1, 2 (стереотипне) – (max 1 бал) (табл. 12.4).

Таблица 12.4

Критерії оцінювання стереотипного завдання колоквиуму

Бал	Критерій оцінювання завдання
1 бал	вирішення завдання у повному обсязі, без допущення помилок, за правильним алгоритмом, який демонструє фундаментальні знання дисципліни
0,5 бала	вирішення завдання з незначною кількістю помилок, якщо недостатньо точно зроблені висновки

Якщо завдання не вирішено, оцінка не ставиться.

Завдання 3, 4 (діагностичне) – (має 2 бали) (табл. 12.5).

Таблиця 12.5

Критерії оцінювання діагностичного завдання колоквиуму

Бал	Критерій оцінювання завдання
2 бали	вирішення завдання у повному обсязі, без допущення методологічних помилок, з чітким володінням понятійним апаратом та методами відображення операцій з розрахунку ризиків, з демонстрацією впливу ризиків на діяльність банку
1,5 бала	вирішення завдання концептуально правильно, якщо правильно визначений алгоритм розв'язання завдання, загальний підхід до вирішення завдання свідчить про добре володіння студентом матеріалом, є розуміння сутності банківських операцій, але допущені механічні чи незначні помилки
1 бал	вирішення завдання не в повному обсязі, з допущенням неточностей або нерозуміння сутності операцій банку
0,5 бала	вирішення завдання зі значною кількістю помилок, коли більшість банківських операцій не відображено на розрахунках та висновках

Якщо студент не надав відповіді взагалі, завдання не оцінюється.

Завдання 5 (евристичне) – (має 6 балів) (табл. 12.6).

Таблиця 12.6

Критерії оцінювання евристичного завдання колоквиуму

Бал	Критерій оцінювання завдання
1	2
6 балів	завдання вирішено системно правильно. Продемонстровані знання вітчизняного та зарубіжного досвіду функціонування системи управління банківськими ризиками, уміння самостійно використовувати нормативні джерела, інструктивні матеріали з фінансового дисципліни. Усі формули і розрахунки мають бути правильними
5 балів	концептуально правильне вирішення завдання, причому продемонстровані системні знання навчального матеріалу та вміння використовувати формули, що відповідають змісту операції, проте у деяких розрахунках допущені незначні неточності

1	2
4 бали	під час розв'язання завдання мають місце частково помилкові аргументації
3 бали	завдання виконано без аргументації дій та наявності комплексного бачення складання розрахунків та графіків, припущені концептуальні помилки
2 бали	під час виконання завдання студент демонструє часткове вміння складання схем та графіків, теоретичні знання, але без достатнього розуміння застосовує навчальний матеріал і припускається суттєвих помилок
1 бал	при вирішенні завдання спостерігається неопанування значної частини програмного матеріалу, студент не може правильно виконати завдання, стикається зі значними труднощами в процесі визначення рівня банківських ризиків

Якщо студент не надав відповіді взагалі, завдання не оцінюється.

Для виставлення залікових оцінок (залік диференційований) використовується розширена шкала підсумкового контролю. Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності, індивідуального навчального плану студента та іншої академічної документації. У документи про освіту та академічну документацію для мобільності студентів (додаток до диплому Європейського зразку) негативні оцінки не заносяться, оцінка "достатньо" (54–59 балів) замінюється на оцінку "задовільно" (60 балів). Оцінки за національною шкалою виставляються за такими вимогами (табл. 12.7).

Таблиця 12.7

Оцінки за національною шкалою

Сума балів	Оцінка за національною шкалою	
	екзамен	залік
90 – 100	відмінно	зараховано
82 – 89	добре	
74 – 81		
64 – 73	задовільно	
60 – 63		
35 – 59	незадовільно	не зараховано
1 – 34		

13. Рекомендована література

13.1. Основна

1. Банківські ризики. Теорія та практика управління : монографія / Л. Примостка, А. Лисенок., О. Чуб та ін. – Київ : КНЕУ, 2008. – 456 с.
2. Вітлинський В. В. Аналіз моделювання та управління економічним ризиком : навч.-метод. посіб. / В. В. Вітлинський, П. І. Верченко. – Київ : КНЕУ, 2000. – 292 с.
3. Галапуп Н. Д. Управління ризиками в банківській діяльності / Н. Д. Галапуп / Тернопіль : (Тернопільська академія народного господарства). – 2001. – 225 с.
4. Криклій О. А. Управління кредитним ризиком банку : монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2008. – 86 с.
5. Матвійчук А. В. Аналіз і управління економічним ризиком : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. В. Матвійчук ; Вінницький національний технічний університет. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 219 с.
6. Савченко О. Г. Ризики в банківській системі країн Європейського Союзу: методи визначення та управління / О. Г. Савченко. – Київ : Київський національний ун-т ім. Т. Шевченка. – 2004. – 235 с.
7. Управління банківськими ризиками: навч. посіб. / Міністерство освіти і науки України, ДВНЗ "КНЕУ ім. Вадима Гетьмана" ; ред. Л. Примостка. – 2-ге вид., без змін. – Київ : КНЕУ, 2009. – 600 с.
8. Управління ризиками та економічною безпекою : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / [О. Д. Гудзинський, С. М. Судомир, Т. О. Гуренко, Н. В. Гайдамак]. – Київ : ІПК ДСЗУ, 2010. – 237 с.
9. Ющенко В. А. Управління валютними ризиками : навч. посіб. / В. А. Ющенко, В. І. Міщенко. – Київ : Знання, 1998. – 444 с.

13.2. Додаткова

10. Банківські операції : підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза.– 2-ге вид., випр. і доп. – Київ : КНЕУ, 2002. – 476 с.

11. Беляков А. В. Банковские риски: проблемы учета, управления и регулирования: разработ. по упр. банком / А. В. Беляков. – Москва : БДЦ-пресс, 2003. – 256 с.
12. Внукова Н. Н.. Банковские операции: расчетное и кредитное обслуживание предприятий : учеб. пособ. – Харьков : ОАО "Модель Вселенной", 2002. – 511 с.
13. Волкова Н. И. Управление банковской деятельностью : учеб.-практ. пособ. / Н. И. Волкова, Р. А. Герасименко, Т. А. Чашко : под общ. ред. П. В. Егорова. – Донецк : ООО "Юго-Восток Лтд", 2003. – 338 с.
14. Волошин И. В. Оценка банковских рисков: новые подходы / И. В. Волошин. – Киев : Эльга, 2004. – 213 с.
15. Воронцовский А. В. Управление рисками : учеб. пособ. – 2-е изд., испр. и доп. – Санкт-Петербург : ОЦЭиМ, 2004. – 457 с.
16. Грюнинг Х. Ван. Анализ банковских рисков. Система оценки корпоративного управления и управления финансовым риском / Хенни ван Грюнинг, С. Брайович Братанович ; пер. с англ.; вступ. сл. д.э.н. К. Р. Тагирбекова. – Москва : "Весь Мир", 2007. – 304 с.
17. Кабушкин С. Н. Управление банковским кредитным риском : учеб. пособ. [для вузов] / С. Н. Кабушкин, Москва : Новое знание, 2004. – 336 с.
18. Коваленко В. В. Капіталізація банків: методи оцінювання та напрямки підвищення : монографія / В. В. Коваленко, К. Ф. Черкашина. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. – 153 с.
19. Круш П. В. Оцінка бізнесу : навч. посіб. / П. В. Круш, С. В. Поліщук. – Київ : Центр навчальної літератури, 2004. – 264 с.
20. Лисенок О. В. Управління ризиками в банку : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01 / О. В. Лисенок, Київ : Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. 2006. – 19 с.
21. Основы банковской деятельности (Банковское дело) : учеб. пособ. / под ред. К. Р. Тагирбекова, Москва : ИД "ИНФРА-М", Изд. "Весь мир", 2001. – 720 с.
22. Соколов Ю. А. Система страхования банковских рисков / Ю. А. Соколов, Н. А. Амосова, Москва : :Элит, 2003. – 287 с.
23. Шелудько В. М. Фінансовий ринок : підручник / В. М. Шелудько. – 2-ге вид., стер. – Київ : Знання, 2008. – 535 с.

13.3. Інформаційні ресурси

24. Рада національної безпеки і оборони України. – Режим доступу : <http://www.rainbow.gov.ua>.
25. Рахункова палата України. – Режим доступу : <http://www.as-rada.gov.ua>.
26. Світовий банк. – Режим доступу : <http://www.worldbankgroup.org>.
27. Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
28. Торгово-промислова палата України. – Режим доступу : <http://www.ucci.org.ua>.
29. Україна і Світова організація торгівлі. – Режим доступу : <http://wto.in.ua>.
30. Українське об'єднання лізингодавців. – Режим доступу : <http://www.leasing.org.ua>.
31. Українське право. – Режим доступу : <http://www.ukrpravo.com>.
32. Український союз промисловців і підприємців. – Режим доступу : <http://apitu.org.ua/welcome>.
33. Урядовий портал. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>.

Додатки

Додаток А
Таблиця А.1

Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни "Управління банківськими ризиками" за Національною рамкою кваліфікацій України

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Мінімальний досвід	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Теоретичні засади економічних ризиків					
49 Визначати базові засади економічних ризиків	Сутність поняття економічних ризиків	Знання теоретичних засад економічних ризиків	Визначати класифікацію банківських ризиків	Ефективно встановлювати комунікативні контакти з різними типами суб'єктів процесу управління банківськими ризиками	Відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах
Тема 2. Процес управління банківськими ризиками					
Визначати етапність процесу управління банківськими ризиками	Основні функції процесу управління банківськими ризиками	Знання процесу управління банківськими ризиками	Застосовувати методи визначення економічного капіталу. Розраховувати економічний капітал за окремими видами ризиків	Встановлювати комунікативний контакт між учасниками системи ризик-менеджменту банку	Самостійно організувати процес управління банківськими ризиками

1	2	3	4	5	6
Тема 3. Організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку					
Визначати елементи організації та функціонування системи ризик-менеджменту в банку	Характеристика організації та функціонування системи ризик-менеджменту в банку	Знання особливостей організації та функціонування системи ризик-менеджменту в банку	Засвоїти функції та завдання правління банку щодо управління ризиками	Встановлення комунікативного контакту із суб'єктами ризик-менеджменту в банку	Відповідати за прийняття рішень щодо формування організації та функціонування системи ризик-менеджменту в банку
Тема 4. Виявлення та ідентифікація банківських ризиків					
Формувати уявлення та ідентифікувати банківські ризики	Сутність процесу виявлення та ідентифікація банківських ризиків системи валютно-фінансових відносин	Знання ідентифікації банківських ризиків	Застосовувати математичні методи оцінювання ризиків	Ефективна ідентифікація банківських ризиків	Самостійно виявляти та ідентифікувати банківські ризики
Тема 5. Методи управління банківськими ризиками					
Характеризувати основні методи управління банківськими ризиками	Самостійно визначати основні методи управління банківськими ризиками	Знання методів управління банківськими ризиками	Класифікувати методи управління банківськими ризиками	Презентувати інформацію про особливості, переваги та недоліки методів управління банківськими ризиками	Приймати ефективні рішення стосовно методів управління банківськими ризиками
Тема 6. Управління інвестиційними ризиками в банку					
Визначати фактори щодо управління інвестиційними ризиками в банку	Сутність процесу управління інвестиційними ризиками в банку	Знання управління інвестиційними ризиками в банку	Аналізувати ефективність управління інвестиційним портфелем банку. Застосовувати цінову модель ринку капіталу	Презентувати результати управління інвестиційними ризиками в банку	Приймати рішення щодо налагодження управління інвестиційними ризиками в банку

1	2	3	4	5	6
Тема 7. Хеджування ризиків у банку					
Проводити діагностику хеджування ризиків у банку	Розуміння сутності та значущості хеджування ризиків у банку	Знання особливостей хеджування ризиків у банку	Оцінювати складові фактори ризику валютного портфелю банку. Визначати методи управління банківськими ризиками. Застосовувати сучасну портфельну теорію. Аналізувати похідні фінансові інструменти. Застосовувати портфельний підхід до хеджування. Розраховувати ефективність управління "хеджевим" портфелем банку	Презентувати результати хеджування ризиків у банку	Відповідати за якість процесу хеджування ризиків у банку
Тема 8. Управління фінансовими неціновими ризиками банку					
Визначати особливості управління фінансовими неціновими ризиками банку	Розуміння сутності управління фінансовими неціновими ризиками банку	Розуміння ролі управління фінансовими неціновими ризиками банку	Оцінювати кредитний ризик банку. Визначати методи управління кредитним ризиком банку. Розраховувати ефективність управління кредитним портфелем банку. Оцінювати ризик ліквідності за допомогою моделі динамічного індикатора	Презентувати результати ефективного управління фінансовими неціновими ризиками банку	Відповідати за якість результатів розрахунків ефективності управління кредитним ризиком банку

1	2	3	4	5	6
Тема 9. Управління функціональними ризиками банку					
Визначати елементи управління функціональними ризиками банку	Сутність процесу управління функціональними ризиками банку	Розуміння управління функціональними ризиками банку	Управляти функціональними ризиками банку	Встановлення комунікативного контакту між функціональними підрозділами банку	Приймати ефективні рішення щодо управління функціональними ризиками банку
Тема 10. Контроль за банківськими ризиками					
Проводити контроль за банківськими ризиками	Розуміння значущості контролю за банківськими ризиками	Знання етапів проведення контролю за банківськими ризиками	Здійснювати контроль за банківськими ризиками. Складати інформаційні звіти в системі моніторингу	Донесення інформації про особливості, переваги та недоліки від фахівців внутрішнього контролю банку. Донесення власних висновків та обґрунтованих пропозицій фахівців з моніторингу банківських ризиків	Самостійно проводити контроль за банківськими ризиками

Зміст

Вступ.....	3
1. Опис навчальної дисципліни	4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни	5
3. Програма навчальної дисципліни	7
4. Структура навчальної дисципліни.....	9
5. Теми та плани проведення семінарських і практичних занять.....	10
6. Самостійна робота студентів	14
7. Контрольні запитання для самодіагностики	16
8. Індивідуально-консультативна робота	19
9. Методики активізації процесу навчання	19
10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів	23
11. Розподіл балів, які отримують студенти	25
12. Типові приклади завдань з контролю знань студентів.....	34
12.1. Завдання для поточного контролю успішності навчання.....	34
12.2. Структура письмової контрольної роботи за змістовим модулем 1.....	37
13. Рекомендована література.....	46
13.1. Основна	46
13.2. Додаткова	46
13.3. Інформаційні ресурси.....	48
Додатки.....	49

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ

**Робоча програма
для студентів спеціальності
072 "Фінанси, банківська справа та страхування"
другого (магістерського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Дзеніс** Вікторія Олександрівна

Відповідальний за видання *О. М. Колодізєв*

Редактор *В. Ю. Степаненко*

Коректор *Т. А. Маркова*

План 2017 р. Поз. № 46 ЕВ. Обсяг 54 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*